ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра футболу

Підготували:
к.фіз.вих., доцент
Ріпак І.М.
ст. викладач Колобич О.В.

ЛЕКЦІЯ № 1

з навчальної дисципліни
“ТіМОВС та СПВ” (спеціалізація - футбол)
для студентів 2 курсу факультету фізичної культури і спорту

Тема: ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ З ФУТБОЛУ

ПЛАН

1. Характеристика видів і систем змагань у футболі.
2. Системи розіграшів у футболі.
3. Положення про змагання.

ЛЬВІВ – 2018

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ І СИСТЕМ ЗМАГАНЬ У ФУТБОЛІ.

Змагання з футболу є невід'ємною частиною навчально-тренувальної роботи. Вони відіграють значну роль, оскільки стимулюють футболістів до вдосконалення фізичної, технічної і тактичної підготовки. Варто звернути увагу і на те, що змагання мають виховне значення, оскільки вони розвивають не лише фізичні якості футболіста, але й морально-вольові: наполегливість, силу волі в досягненні перемоги, колективізм, уміння підпорядковувати особисті інтереси загальним тощо. Необхідно зазначити, що змагання також дають можливість для обміну досвідом у техніці і тактиці гри.

Специфіка змагань (урочистість, присутність глядачів тощо) спонукає футболістів повніше виявляти свої особистісні якості.

Залежно від поставлених завдань змагання можна поділити на основні і допоміжні. Основні види змагань – це календарні змагання, які передбачені єдиним календарним планом спортивних заходів і проводяться відповідно до затвердженого положення.

Залежно від поставлених завдань змагання поділяються на такі види:

1. Чемпіонати, змагання на першість.
2. Кубкові змагання.
3. Товариські змагання.
4. Контрольні змагання.

Крім того, змагання можуть бути районними, обласними, республіканськими, міжнародними та іншими.

Чемпіонати, змагання на першість проводяться для виявлення переможця змагань. Здебільшого чемпіонати відбуваються у два кола (осінь – весна): команда грає один матч на власному полі, а другий – на полі суперника. В Україні чемпіонати проводить Професійна футбольна ліга та Федерація футболу серед команд вищої, першої, другої ліг та серед колективів фізичної культури (аматорів). Обласні федерації проводять чемпіонати серед команд першої, другої, третьої ліг, а також чемпіонати серед дітей, юнаків, жінок,

тобто серед учасників змагань, передбачених регламентом про чемпіонат обласного рівня.

Кубкові змагання проводяться для визначення переможця Кубка. Завданням змагань на Кубок є залучення до них максимальної кількості команд і виявлення серед них переможця. Кількість учасників змагання визначається заздалегідь і може бути необмеженою, як у випадку розіграшу Кубка України. За цією системою команда вибуває з розіграшу після першої або другої поразки, залежно від умов, передбачених регламентом змагань на Кубок.

Товариські змагання – це неофіційні зустрічі, які проводяться без затвердженого положення за взаємною домовленістю з іншими командами.

Товариські змагання організовують і проводять окремі клуби, збірні команди міст, областей, національні збірні команди країн. Спортивний контакт з обраним суперником має здебільшого пропагандистський характер, він також сприяє відновленню організму спортсменів після важкого сезону.

Контрольні змагання відбуваються переважно у підготовчому періоді, а також на початку змагального. Ці змагання ще називають спаринговими матчами. Вони проводяться для з’ясування стану підготовленості гравців на тому чи іншому етапі тренування або підготовки, виявлення оптимального складу команди, зіграності окремих ланок та ліній команди тощо.

2. СИСТЕМИ РОЗІГРАШІВ У ФУТБОЛІ.

Вибираючи систему розіграшу, потрібно враховувати завдання, які поставлені перед змаганнями, можливі терміни їх проведення, рівень спортивної підготовленості команд, умови проведення, наявність необхідних спортивних баз, а також матеріальні витрати на організацію і проведення розіграшів.

У футболі існують три основні системи розіграшів:

- колова;
- з вибуванням;
- змішана.

Колова система проведення змагань

За цією системою всі команди, що беруть участь у змаганнях, зустрічаються одна з одною двічі: на власному полі і на полі суперника.

Ця система розіграшу дає можливість найоб'єктивніше визначити справжнє співвідношення сил команд на даних змаганнях, а також визначити місця всіх команд. Переможцем змагань оголошується команда, яка за час змагань набрала найбільшу кількість очок.

Основні недоліки цієї системи розіграшу такі: охоплення порівняно невеликої кількості учасників; розіграш проводиться тривалий час, що призводить до збільшення матеріальних витрат.

Календар (порядок зустрічей) ігор за коловою системою складається так. На підставі жеребкування, яке проводить головний арбітр, кожна команда одержує номер. Відповідно до нього складаються пари учасників на кожен день змагань.

Щоб скласти розклад змагань, потрібно визначити кількість календарних днів та загальну кількість зустрічей.

Кількість зустрічей, які потрібно буде провести, визначається за формулою:

$$X = \frac{A(A-1)}{2},$$

де X – кількість зустрічей;

A – загальна кількість команд, що беруть участь у змаганнях.

Наприклад, якщо у змаганнях беруть участь 10 команд, то кількість зустрічей в одному колі дорівнюватиме:

$$X = \frac{10(10-1)}{2} = \frac{10 \times 9}{2} = \frac{90}{2} = 45$$

Кількість календарних днів за непарного складу учасників дорівнює кількості учасників, а за парного – на одиницю менше.

Під час складання календаря застосовують два способи: зі зміною полів і без їх зміни.

Календар розіграшу із чергуванням полів складається так. Пишуть непарне число учасників і накреслюють стільки ж вертикальних ліній, навколо яких по порядку вказують номери. Тоді справа і зліва від вертикалі розташовують номери учасників одного дня змагань. Ось який вигляд має календар ігор на п’ять команд, складений за цією схемою:

	4		5			1 день	2 день	3 день	4 день	5 день
4	3	5	4	1	5	1 - 0	0 - 4	2 - 0	0 - 5	3 - 0
5	2	1	3	2	4	5 - 2	2 - 1	1 - 3	3 - 2	2 - 4
1		2		3		4 - 3	3 - 5	5 - 4	4 - 1	1 - 5

Якщо кількість команд буде парною (у наведеному прикладі – 6), тоді замість команди, яка не грає в цей день – “0”, підставляють чергове число 6. Цей спосіб дає змогу розподіляти пари з чергуванням: господар поля – гість (оскільки перші числа зліва від вертикалі відповідають командам, на полі яких і проводитимуться змагання).

Таблицю розіграшу з чергуванням полів можна скласти ще так: у рядок записують пари, що зустрічаються у змаганнях першого, другого дня і т.д.

Для прикладу наведемо календар для шести команд.

Першого дня грають команди: 1-6, 2-5, 3-4, тобто половина чисел (1, 2, 3) в ряду пар займає перші місця, а всі інші числа (6, 5, 4) записують справа від кожного числа в порядку їх зменшення.

Команди, що грають другого дня та в наступні дні, визначають за такими правилами:

- найбільший номер (у нашому випадку 6) включають до першої пари і ставлять у парний день змагань першим, а в наступний – другим;

- у парі з найбільшим номером ставлять останній номер із попереднього ряду;

- щоб скласти наступну пару, беруть вільне число останнього ряду, з’єднують із числом, що стоїть поряд із числом наступної пари, і ставлять праворуч від нього;

- третю пару складають аналогічно.

Тоді календар для шести команд матиме такий вигляд (табл. 1).

Таблиця 1

Порядок зустрічей (календар) для шести команд

Дні	**Команди**		
1	1 - 6	2 - 5	3 - 4
2	6 - 4	5 - 3	1 - 2
3	2 - 6	3 - 1	4 - 5
4	6 - 5	1 - 4	2 - 3
5	3 - 6	4 - 2	5 - 1

Календар без чергування полів використовують, коли змагання проводяться в одному місці і на одному футбольному полі.

Щоб скласти календар змагань цим способом, потрібно визначити кількість ігрових календарних днів, відповідно до яких і визначаються пари.

Принцип складання пар: другого дня і в наступні перший номер залишається на місці, а всі інші пересуваються на одне місце проти руху стрілки годинника.

Якщо кількість команд буде непарною (наприклад п’ять), то замість наступного парного номера потрібно ставити “0” (табл. 2).

Таблиця 2

Порядок зустрічей (календар) для п’ять команд

Дні	**Команди**		
1	1 - 6	2 - 5	3 - 4
2	1 - 5	6 - 4	2 - 3
3	1 - 4	5 - 3	6 - 2
4	1 - 3	4 - 2	5 - 6
5	1 - 2	3 - 6	4 - 5

Часто змагання, особливо у великих населених центрах проводяться з клубним заліком, де беруть участь доросла, юнацька, молодша юнацька та дитяча команди. У такому випадку впроваджується диференційована оцінка результатів ігор. За перемогу доросла команда отримує 10 очок, юнацька – 6, молодша юнацька – 4, дитяча – 2 очки.

Така система оцінювання результатів змагань стимулює роботу з юнацькими та дитячими командами.

Облік та оформлення результатів змагань за коловою системою здійснюють за допомогою спеціальної таблиці, де за перемогу нараховують 3 очки, нічию – 1, поразку – 0 очок (табл. 3).

Таблиця 3

Оформлення результатів змагань за коловою системою

№ з/п	Команди	1	2	3	4	5	Співвідношення м'ячів	Очки	Місце
1	А	**X**	2:1 3	1:1 1	2:0 3	3:2 3	8:4	10	I
2	Б	1:2 0	**X**	2:2 1	2:1 3	3:0 3	8:5	7	III
3	В	1:1 1	2:2 1	**X**	2:0 3	1:0 3	6:3	8	II
4	Г	0:2 0	1:2 0	0:2 0	**X**	1:0 3	2:6	3	IV
5	Д	2:3 0	0:3 0	0:1 0	0:1 0	**X**	2:8	0	V

Система з вибуванням

Згідно з цією системою команда, що зазнала поразки в зустрічі, вибуває зі змагань. До кінця змагань залишаються тільки дві команди, які після зустрічі у фіналі посідають перше та друге місця.

Система з вибуванням дає можливість провести змагання за короткий час з наявністю великої кількості команд. Недоліками цієї системи є те, що визначаються тільки перше та друге місця; можливі випадки виходу до фіналу не найкращих команд; відбувається мала кількість зустрічей за наявності великої кількості команд.

За цією системою календар змагань складають так: після жеребкування всі команди записують за порядковим номером в одну колонку. Якщо кількість

учасників кратна 2 (наприклад 4, 8, 16, 32, 64 і т.д.), тоді всі гратимуть в один день. Числа з'єднують у пари зверху донизу. На рис. 1 зображено, який вигляд матиме календар на вісім команд.

Рис. 1. Порядок зустрічей на вісім команд

Якщо кількість команд не є кратною 2, календар скласти важче. У такому випадку потрібно визначити, скільки команд гратиме в перший день змагань з таким розрахунком, щоб до наступного дня залишилася кількість команд, кратна 2. Для цього застосовують формулу:

$$X = \left(A - 2^n\right) \times 2,$$

де: X – кількість команд, що починають змагання з першого туру;

A – кількість команд, що беруть участь у змаганнях;

2^n – такий ступінь числа 2, найближче кратне до загальної кількості команд, що беруть участь.

Наприклад, якщо у змаганнях беруть участь 12 команд, то в перший день гратимуть:

$$X = \left(12 - 2^3\right) \times 2 = \left(12 - 8\right) \times 2 = 4 \times 2 = 8$$

Тільки вісім команд гратимуть у перший день змагань, а решта чотири розпочнуть ігри лише наступного календарного дня (рис. 2).

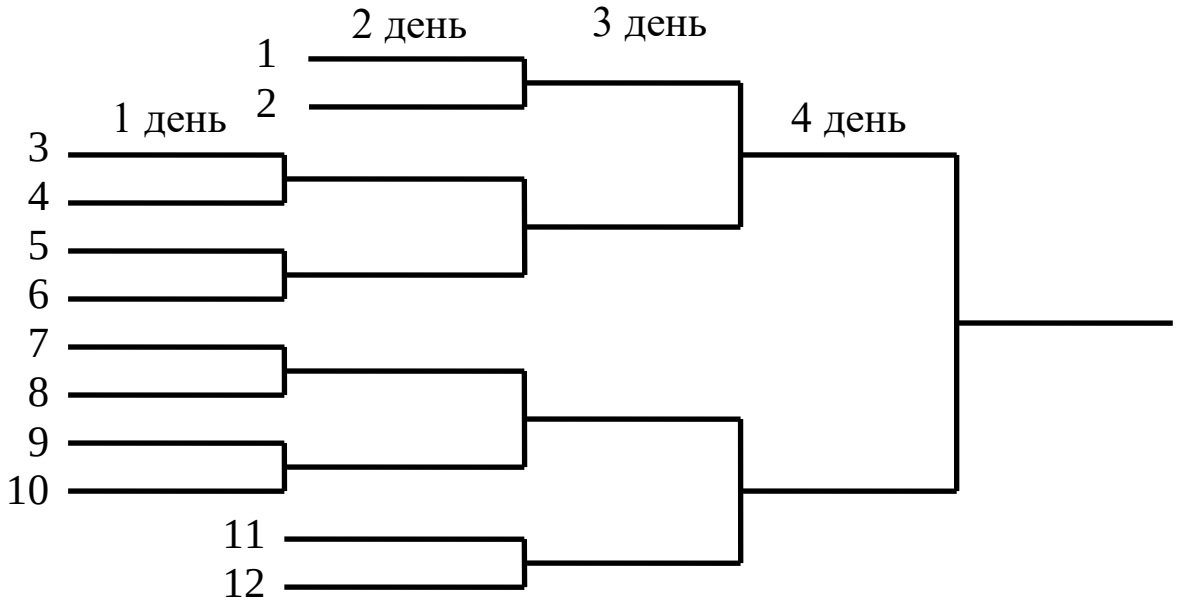

Рис. 2. Порядок зустрічей на 12 команд

За парної кількості команд, що відпочивають у перший день, не грає однакова кількість команд знизу і зверху таблиці. Якщо кількість команд непарна, тоді в нижній частині сітки з другого туру у змаганнях візьме участь на одну команду більше, ніж у верхній.

Наприклад, у змаганнях беруть участь 13 команд. Число 13 не є ступенем числа 2, тому деяка кількість команд повинна зіграти в першому колі, щоб до другого залишилася кількість команд, що дорівнює ступеню числа 2:

$$X = \left(13 - 2^3\right) \times 2 = \left(13 - 8\right) \times 2 = 5 \times 2 = 10$$

Отже, у першому турі мають грати 10 команд, а три почнуть змагання з другого туру. Якщо в першому турі беруть участь не всі команди, то грають ті, у яких середні номери, а команди, що мають крайні номери, починають із другого туру. Якщо число команд парне, то зверху і знизу (у послідовності нумерації) не грає в першому турі рівна їхня кількість (рис. 2), а якщо непарне –

то знизу не грає на одну команду більше, ніж зверху (рис. 3).

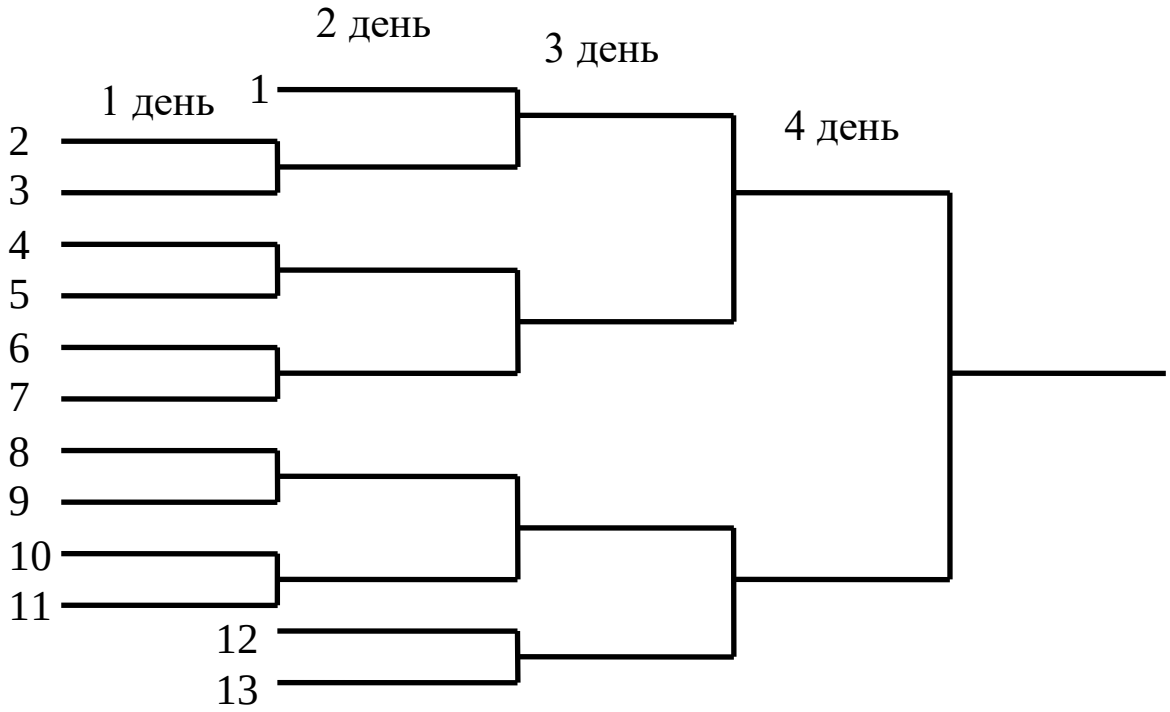

Рис. 3. Порядок зустрічей на 13 команд

В окремих випадках (наприклад, коли йдеться про Кубок України та ін.) під час проведення змагань за системою з вибуванням суперники зустрічаються двічі: на власному полі та на полі суперника.

Змішана система

За змішаної системи змагання відбуваються комбінованим способом. Частина змагань проводиться за системою з вибуванням, а частина – за коловою системою. Найчастіше починають грати за першою згаданою системою, а закінчують другою (Ліга Чемпіонів країн Європи, чемпіонати світу та ін.). Можливий і зворотний варіант. Така змішана система застосовується за наявності великої кількості учасників та обмеженого часу на проведення змагань.

Команди розподіляють на групи. Розіграш у групах здійснюється за коловою системою або за системою з вибуванням (до однієї або двох поразок).

Переможці або визначена кількість команд з групи грають у фінальній групі, де змагання можуть відбуватися за різними системами. Решта команд або вибуває з розіграшу, або продовжує грати у групі серед команд, що зазнали поразки.

Для зменшення кількості ігор у фіналах командам часто зараховуються й очки, які вони набрали у групах (якщо до фіналу ввійшли по дві чи більше команд. Вони у фіналі повторно зустрічатися не будуть).

3. ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗМАГАННЯ.

Після затвердження календаря змагань складають положення про змагання.

Положення про змагання – це документ, у якому передбачено всі основні питання, пов’язані з організацією та проведенням змагань.

Змагання з футболу проводять різні організації, які відрізняються одна від одної масштабом, складом, метою. Проте це не виключає єдності в методах та принципах їх організації.

Незалежно від масштабу заходів положення про змагання обов’язкове. Його складають заздалегідь і доводять до відома всіх учасників, що дасть змогу ретельно підготуватися до участі у змаганнях. Чим більший масштаб змагань, тим швидше учасники мають бути ознайомлені з положенням. Наприклад, якщо це змагання на першість України, то учасників необхідно ознайомити з положенням не пізніше ніж за 6 місяців.

Положення про змагання складається за такою схемою:

1. Вид змагань (на Кубок, першість тощо).

2. Мета і завдання змагання.

3. Керівництво проведення змагань (вказують, хто саме буде керувати підготовкою і проведенням змагань, хто буде головним арбітром, яка група арбітрів буде обслуговувати змагання).

4. Місце і терміни проведення змагання (вказується, коли проводяться

змагання, час і місце їхнього офіційного відкриття і закриття; час і місце кожної гри визначають за календарем ігор).

5. Учасники змагань.

6. Система розіграшу і склади груп (вказують систему – колова, з вибуванням, змішана).

7. Порядок заліку і визначення переможця.

8. Терміни подання попередніх та остаточних заявок, час і місце проведення жеребкування.

9. Покарання гравців або команд за дисциплінарні порушення під час змагань (вказують, як будуть каратися дисциплінарні провини гравців – попередженням, видаленням).

10. Порядок подачі протестів (капітан команди, що подає протест на гру, проведену з порушенням положення або Правил гри, зобов'язаний негайно після її закінчення попередити про це арбітра і представників іншої команди; заяву про протест із стислим мотивуванням обов'язково фіксують у протоколі змагання).

11. Нагородження переможців змагань.

У попередніх заявках мають бути такі дані:

1. Назва та адреса команди, що братиме участь у змаганнях.

2. Кількість команд, про які заявляє клуб, та рівень їхньої спортивної кваліфікації.

3. Перелік полів, які можуть бути надані для проведення змагань, з повідомленням часу та днів тижня.

4. Спортивна форма колективу.

5. Список складу команди.

6. Прізвище тренера та представника команди.

Якщо за попередньою заявкою буде прийнято рішення про включення команди до числа учасників змагань, потрібно до їхнього початку представити (в організацію, яка проводить змагання) заявочний список учасників за встановленою формою.

Форма заявки на участь у змаганнях на першість (Кубок) міста (області) від команди ...

№ з/п	Прізвище, ім’я, по батькові	Рік народження	Віза лікаря

Заявку підписують керівник команди (клубу), тренер, представник організації, лікар та завіряють печаткою. Навпроти кожного учасника змагань лікар ставить свій підпис і печатку лікувальної установи.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основні:

1. Віхров К. Л. Футбол у школі / К. Л. Віхров. – Київ : Комбі ЛТД, 2004. – 265 с.
2. Зациорский В. М. Физические качества спортсмена / В. М. Зациорский. – Москва : Физкультура и спорт. – 1966. – 200 с.
3. Ігри та ігрові вправи техніко-тактичного характеру в підготовці футболістів / Фалес Й. Г., Огерчук О. Ф., Колобич О. В., Дулібський А. В. – Львів, 1999. – 112 с.
4. Максименко И. Г. Соревновательная и тренировочная деятельность футболистов : монография / И. Г. Максименко. – Луганск : Знание, 2009.– 258 с.
5. Ріпак І. Футбол : навч. посіб. / І.Ріпак. – Львів : Ліга-Прес, 2010. – 224 с.
6. Соломонко В. В. Футбол / Соломонко В. В., Лісенчук Г. А., Соломонко О. В. – Київ : Олімпійська література, 1997. – 288 с.
7. Футбол / за ред. П. Н. Казакова. – Москва : Физкультура и спорт, 1978. – 265 с.
8. Чанади А. Футбол: стратегия / А. Чанади. – Москва : Физкультура и спорт, 1986. – 208 с.
9. Чанади А. Футбол: техника / А. Чанади. – Москва : Физкультура и спорт, 1978. – 256 с.
10. Чанади А. Футбол: тренировка / А Чанади. – Москва : Физкультура и спорт, 1985. – 256 с.

Допоміжні:

11. Вплив проявів швидкісних якостей футболістів на ефективність виконання

стандартних положень [Електронний ресурс] / Виноградський Б., Дулібський А., Хоркавий Б., Колобич О. // Спортивна наука України. – 2016. – № 5 (75). – С. 28–39. – Режим доступу: http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/451

12. Дулібський А. В. Тенденції розвитку сучасного футболу / А. В. Дулібський // Практикум з футболу: науково-методичні аспекти тренування футболістів : матеріали II Всеукр. наук.- практ. конф. – Київ, 2001. – С. 5–7.
13. Дулібський А. Побудова моделей міжігрових циклів з урахуванням особливостей змагальної діяльності юних футболістів / А. Дулібський // Практикум з футболу : матеріали II Всеукр.наук.-практ. конф. – Київ, 2001. – С. 77-82.
14. Дулібський А. Структурний аналіз процесу підготовки юних футболістів у підготовчому та змагальному періодах / А. Дулібський, Й. Фалес // Актуальні питання підготовки футболістів : практикум з футболу : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ, 2000. – С. 94–99.
15. Дулібський А. В. Розробка та експериментальне обґрунтування моделей міжігрових циклів з урахуванням особливостей змагальної діяльності юних футболістів / А. В. Дулібський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків, 1999. – С. 3-8.
16. Дулібський А. В. Техніко-тактична підготовка юних футболістів / А. В. Дулібський, Й. Г. Фалес. – Київ: ФФУ, 2001. – 61 с.
17. Ефективність виконання стандартних положень у футболі [Електронний ресурс] / Виноградський Б., Дулібський А., Хоркавий Б., Колобич О. // Спортивна наука України. – 2016. – № 3(73). – С. 9–14. – Режим доступу: http://sportscience.ldufk.edu.ua/ index.php/snu/article/view/421/405
18. Карпа І. Я. Форми проведення тренувальних занять у навчально-тренувальному процесі кваліфікованих футболістів / Карпа І. Я. // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. – 2018. – Вип. 5. – С. 215–221.
19. Тактико-стратегічні аспекти змагальної діяльності центрального захисника в сучасних оборонних стратегіях гри футбольних команд [Електронний ресурс] / Андрій Дулібський, Андрій Маркович, Богдан Виноградський,

Богдан Хоркавий, Олег Колобич, Олександр Огерчук, Ярослав Грисьо // Спортивна наука України. – 2017. – № 5(81). – С. 22–23. – Режим доступу : http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/645

20. Чорнобай І. Швидкість виконання технічних прийомів з м'ячем студентами спеціалізації „футбол" ЛДУФК / Чорнобай І. М., Ріпак І. М., Кузь Т. В. // Здоровий спосіб життя : зб. наук. ст. – Львів, 2009. – Вип. 38. – С. 45−48.
21. Хоркавий Б. Удосконалення системи аналізу змагальної діяльності воротарів у футболі / Богдан Хоркавий // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. – Львів, 2011.– Вип. 15, т. 1.– С. 339–346.
22. Football training as a factor improving psycho-emotional state of schoolchildren with mental development deviations / Y. Imas, O. Borysova, I. Kogut, M. Yarmolenko, V. Marynych, O. Shlonska // Journal of Physical Education and Sport. – 2018. – Vol. 5. – P. 234–238.